אוצר מדרשים — שלושה דברי חכמה

מעשה בשלושה אחים שהלכו ללמוד תורה אצל שלמה המלך.

אמר להם שלמה המלך: "עמדו ושמשו לפני ואני אלמדכם חכמה."

ומינה אותם להיות שרי הפרגוד שלו. עמדו שם שלוש עשרה שנה. לסוף שלוש עשרת שנה אמר זה לזה: "מה עשינו? עזבנו ביתנו וכל אשר לנו הרי שלוש עשרה שנה ובאנו ללמוד תורה ושימשנו אותו ולא למדנו כלום. נקח רשות ונחזור לביתנו."

יום אחד באו אצל שלמה ואמרו לו: "אדוננו, הרי שלוש עשרה שנה שהנחנו ביתנו. תן לנו רשות לילך לראות אנשי ביתנו."

מיד קרא המלך לבעל האוצר להביא לפניו שלוש מאות זהובים.

אמר להם: "בחרו לכם אחת משתיים: או אלמד לכל אחד מכם שלושה דברי חכמה, או אתן לכל אחד ואחד מאה זהובים."

מיד נטלו עצה ביניהם ונטלו הממון ונטלו רשות והלכו להם.

כשנתרחקו מן העיר עד ארבעה מילין, ענה הקטן ואמר לאחיו: "מה עשינו? בשביל זהובים באנו לכאן או ללמוד תורה? אם תשמעו לעצתי, בואו ונחזיר הממון ונלמד חכמה משלמה המלך."

אמרו לו אחיו: "אם רצונך להחזיר הזהובים ללמוד שלושה דברי חכמה, לך, כי אנו לא נחזור לקנות דברים בממון."

מיד חזר הקטן אצל שלמה ואמר לו: "אדוני, לא באתי לכאן בשביל הזהובים. בבקשה ממך, טול הזהובים ולמדני חכמה."

מיד התחיל ללמדו ואמר לו: "בני, כשתלך בדרך היזהר. כשיעלה עמוד השחר, תהיה מתוקן לילך, ובערב תחנה מבעוד יום – הרי אחד. וכשתראה הנהר כשהוא מלא, אל תיכנס לשם אלא המתן עד שירד וישוב למקומו – הרי שניים. ולעולם סוד אל תגלה לאשה, אפילו לאשתך – הרי שלושה."

מיד נטל רשות ורכב על סוסו ורץ והלך אחר אֶחיו.

כשהגיע אליהם, אמרו לו: "מה למדת?"

אמר להם: "מה שלמדתי למדתי."

התחיל לילך ביחד עם אחיו. עד תשע שעות פגעו במקום אחד שהיה יפה לחנייתם.

ענה הקטן: "הרי המקום טוב ללין, שנמצא בכאן מים ועצים ועשב לרעות הסוסים. אם רצונכם, נלין בכאן, וכעלות השחר, אם גוזר השם בחיים, נלך בטוב."

אמרו לו אחיו: "אי שוטה! בשעה שנתת הממון וקנית הדברים, הכרנו, כי אין בך חכמה. אנו יכולים לילך עד הערב שמונה מילין, ואתה אומר שנלין בכאן?"

אמר להם: "כרצונכם עשו, כי אני לא אזוז מזה."

הם הלכו לדרכם, והוא נשאר שם והתחיל לכרות עצים והבעיר אש ועשה לו כמין צריף לו ולבהמתו. והניח הסוס לרעות עד הערב, ובערב נתן לו שעורים, ואכל הוא ובהמתו ושכב בלילה לבטח. ואחיו הלכו עד הערב ולא יכלו למצוא מרעה לבהמתם ולא עצים ולא אש. וירד עליהם שלג גדול עד שמתו מרוב הקרירות. ואותו הבחור לא הרע לו השלג מפני הצריף והאש והאכילה והשתיה. וכעלות השחר תיקן עצמו ורכב על סוסו ותפש הדרך והלך אחר אחיו ומצאם מתים. כשראם נפל עליהם בבכיה ונטל ממונם וקברם והלך לו.

ויצא השמש ונמס השלג ונתמלאו הנהרים על כל גדותם, ולא היה יכול לעבור הנהר. מיד ירד מעל הסוס והמתין עד שָׁעט. וכשהיה מהלך על שפת הנהר, הביט לאותו הצד וראה שם עבדי שלמה שהיו מביאים שתי בהמות טעונות זהב ואמרו לו: "למה לא תעבור?"

אמר: "מפני שהוא מלא."

והם התחילו לעבור. כשבאו תוך הנהר שטפם ומתו. והבחור המתין עד שירד הנהר, ועבר ונטל הממון והלך לביתו לשלום.

כשראוהו נשי אחיו, שאלוהו על בעליהן.

אמר להן: "הם עומדים ללמוד חכמה."

והוא התחיל לקנות שדות וכרמים ולבנות פלטורין ולקנות מקנה וקניין.

והיתה אשתו שואלתו: "אדוני, אמור לי, מאין היה לך זה הממון?"

מיד כעס עליה והכה מכה נמרצת. אמר: "מה לך לשאול זה?" עד שפיתתהו פעם ופעמיים, עד שהגיד לה הכל.

פעם אחת הקניט עם אשתו, והתחילה לצעוק ואומרת: "לא די לך שהרגת שני אחיך, אלא שתרצה להרוג אותי!"

כששמעו נשי אחיו מיתת בעליהן, מיד הלכו וקבלו עליו לפני המלך. מיד ציוה המלך להביאו לפניו וציוה להרגו.

כשהוציאוהו להרגו, אמר להם: "בבקשה, הניחוני שאדבר דברי לפני המלך."

מיד הוליכוהו למלך ונפל על פניו ואמר: "אדוני, אני משלושת האחים שעמדנו לפניך שלוש עשרה שנה ללמוד חכמה. ואני הוא הקטן שהחזרתי הזהובים ללמוד ממך חכמה, והחכמה שלימדתני היא הגינתני."

מיד הכיר המלך האמת ואמר: "אל תירא: הממון שלקחת מאחיך ומעבדי היה שלך, שהחכמה שקנית הצילתך ממוות ומיד זאת האשה, ולך ושמח!"

באותה שעה אמר שלמה: קְנֵה חָכְמָה מַה טּוֹב מֵחָרוּץ [משלי ט"ו ט"ז].